

Danmarks fugleliv 2005

Fra viden til handling

Dansk Ornitologisk Forening

Indhold

Forord: Der står viden bag DOF's holdninger	2
Konklusion: To skridt frem og ét tilbage	4
Fugle er gode naturpejlemærker	6
Forskellige naturtyper har forskellige fugle	7
Agerlandet er en fugleørken	8
Enge og overdrev gror til	12
Hav og kyst er Danmarks største biologiske ansvar	14
Fuglene trives i søer, moser og vandløb	16
Skovene skal have åbne oaser	18
Haver har et rigt fugleliv	20
Rovfugle er ofre for kommerciel jagt	22
Stadig tilbagegang for sjældne ynglefugle	24

Forord

Der står viden bag DOF's holdninger

Dansk Ornitologisk Forening (DOF) har siden 1906 arbejdet for et rigt og varieret fugleliv. Fugle er vigtige, fordi de giver mennesker gode oplevelser, men også fordi de er en uadskillelig del af naturen og miljøet.

Desuden kan fuglenes tilstand – sammen med andre organismer – fortælle os, om vi passer ordentligt på naturen.

Derfor har DOF's medlemmer i mange år talt fugle og holdt øje med fuglelokaliteter. Denne viden er blevet indsamlet og analyseret, så vi i dag har en unik viden om bl.a.:

- ▶ Danmarks 200 mest almindelige fuglearter og deres bestandsudvikling gennem 30 år
- ▶ Ca. 50 arter af truede og sjældne ynglefugle gennem snart 10 år

I løbet af de kommende år vil vi desuden have indsamlet vigtig viden om fuglenes og naturens tilstand i et par hundrede af de vigtigste danske fugleområder.

Op imod 2000 af Dansk Ornitologisk Forenings medlemmer deltager aktivt i dette arbejde, som er muliggjort gennem generøs støtte fra Aage V. Jensens Fonde.

Denne rapport fremlægger nogle af resultaterne fra disse og andre undersøgelser. Rapporten viser, at den mest almindelige danske natur, agerlandet, hastigt bliver fattigere på fugle – både arter og antal. Også på de åbne enge og overdrev er fuglene i tilbagegang, og flere danske fuglearter er forsvundet eller er på vej til det. Rapporten viser dog også, at naturtyper som søer, moser og vandløb er i bedring, og at rovfuglene med få undtagelser har fået betydeligt bedre vilkår i de sidste 30 år.

Vores budskab til politikerne er derfor, at hvis vi ønsker at bevare et rigt fugleliv i Danmark, så skal den industrialiserede landbrugsdrift begrænses og sårbare naturtyper skal beskyttes betydeligt bedre end i dag. Men også, at natur- og miljøbeskyttelsen i de seneste årtier allerede har givet resultater, og at det nytter at investere i bedre naturforvaltning og et renere miljø. Derfor er de senere års nedskæringer på naturforvaltning og miljøbeskyttelse særligt ulykkelige.

I denne rapport giver vi nogle bud på, hvordan politikerne kan handle, så vi undgår tab af yderligere natur og vinder noget af det tabte tilbage. Det har politikerne forpligtet sig til ifølge EU's såkaldte 2010-mål og det vil vi holde dem fast på. Til glæde for mennesker og natur.

Ca. 12% af Europas samlede bestand af skarver yngler ved de danske fjorde og kyster. Derfor har den danske stat en international forpligtelse til at overvåge skarven og sikre dens eksistens.

"Sårbare naturtyper skal beskyttes bedre"

Christian Hjorth
Formand
Dansk Ornitologisk Forening

CountDown 2010

Danmark har sammen med de øvrige europæiske lande besluttet at stoppe tabet af biodiversitet senest i 2010.

På det første verdensmøde om miljø i Rio de Janeiro i 1992 vedtog deltagerne at beskytte verdens biodiversitet (dvs. mangfoldigheden af dyr og planter) og skabe bæredygtig udnyttelse af naturens ressourcer. På FN's verdensmøde i Johannesburg 2002 vedtog forsamlingen det fælles mål at opnå en betydelig reduktion i tabet af biodiversitet inden 2010. I 1998 besluttede EU at skærpe FN's målsætning, således at tabet af biodiversitet i EU skulle stoppes senest i 2010.

DOF's overvågningsaktiviteter og formidling omfatter

- ▶ overvågning af Danmarks vigtigste fuglelokaliteter i fire perioder fra 1960 til i dag, 2 atlaskortlægninger af fuglenes udbredelse hhv. 1971-74 og 1993-96,
- ▶ undersøgelser af bl.a. rovfugles og havfugles forekomst og trivsel,
- ▶ punkttællinger af almindelige fugle overalt i landet siden 1975,
- ▶ overvågning af Danmarks truede og sjældne ynglefugle (DATSY) siden 1998,
- ▶ offentligt tilgængelig internet-database med fugledata (DOFbasen),
- ▶ forvaltningsplaner og forskningsrapporter,
- ▶ internetbaseret opslagsværk om Danmarks fugle og fuglelokaliteter.

DOF's data er blevet brugt af Miljøministeriet som grundlag for at udpege de danske fuglebeskyttelsesområder.

Konklusion

To skridt frem og et tilbage

Denne rapport giver for første gang et samlet overblik over den viden, som Dansk Ornitologisk Forening ved hjælp af sine medlemmer har indsamlet om Danmarks fugleliv, suppleret af undersøgelser fra myndigheder og andre institutioner. DOF giver her konkrete bud på, hvordan Danmarks fugle og natur kan beskyttes.

Rapportens konklusioner og anbefalinger:

- ▶ DOF's og myndighedernes overvågning af fuglene gennem fire årtier viser, at bestandene af de fleste danske fuglearter udvikler sig positivt. Danmarks fuglefauna er blevet beriget med flere gammelkendte arter, der nu er vendt tilbage, bl.a. havørn, vandrefalk og skestork, samt med enkelte nye, såsom kongeørn og biæder. Det er primært de almindelige fugle, der går frem, mens de mere specialiserede stadigvæk går tilbage.

Anbefaling: Danmarks fuglefauna skal overvåges løbende, både de sjældne og de almindelige arter.

- ▶ Den positive udvikling for mange fuglearter er hovedsagelig et resultat af gradvis strammere jagtlovgivning, forureningsbekæmpelse, mere effektive naturfredningslove og den indsats, der er gjort for naturen gennem naturpleje og naturgenopretning.

Anbefaling: Indsatsen for at sikre naturværdierne skal igen prioriteres højt, og der skal igen sættes tilstrækkelige midler af til naturgenopretning.

- ▶ Resultaterne viser tydeligt, at det er i agerlandet samt på heder, enge og overdrev, at der stadig er store problemer. Bestandene af tidligere helt almindelige fugle som agerhøne og vibe er mere end halveret. Urfugl og høgesanger er forsvundet inden for de seneste seks år. Hvid stork, hjejle, brushane, sandterne og mosehornugle er reduceret til så små bestande, at de må forventes at lide samme skæbne.

Anbefaling: Der er behov for markant at styrke og målrette naturforvaltningsindsatsen mod disse natur-

Danske ynglefugle af særlig stor betydning for den samlede europæiske bestand.

Skarv	11,6%
Klyde	9,6%
Hættemåge	6,6%
Sølvmåge	5,9%
Grågås	5,2%
Knopsvane	4,8%
Gravand	4,7%
Splitterne	4,3%
Solsort	4,0%
Fasan	3,6%
Gråstrubet lappedykker	3,4%
Rødben	3,3%
Strandskade	3,3%
Stormmåge	3,0%

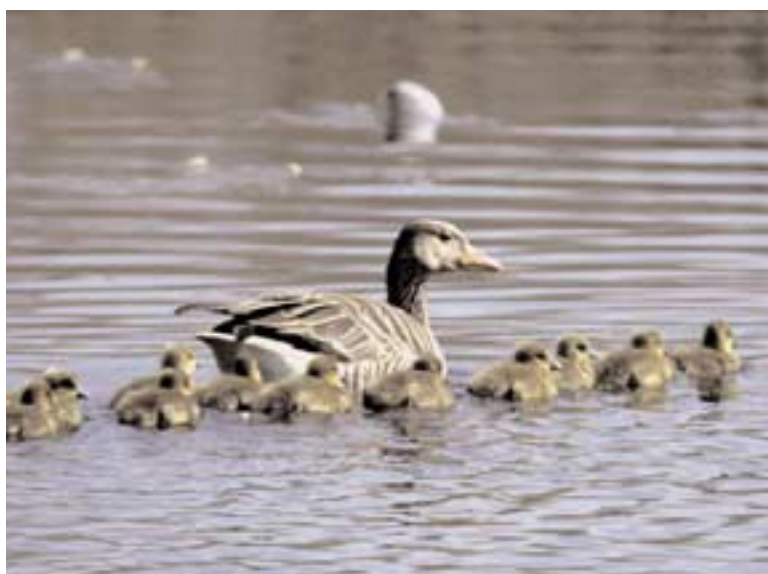
14 af Europas fuglearter yngler med så store bestande i Danmark, at det har afgørende indflydelse på Europas samlede bestande. Tabellen viser de arter hvor mere end 3% af den europæiske bestand yngler i Danmark.

Kilder: DOF, BirdLife International

typer. Løsningen er omlægning af mindst 10% af landbrugsstøtten til at fremme naturvenlig landbrugsdrift med græsning og anden ekstensiv udnyttelse, forvaltningsplaner og naturpleje. De lysåbne naturtyper samt søer og moser skal igen udgøre 25% af Danmarks areal, og det omfattende og ødelæggende nedfald af luftbåret kvælstof fra landbruget skal reduceres kraftigt, så variationen og biodiversiteten i det åbne land øges.

- ▶ Danmarks største internationale ansvar er de millioner af vandfugle, der raster og overvintrer i de lavvandede danske havområder. EF's fuglebeskyttelsesdirektiv forpligter staten til at sikre de vigtigste områder og tillige at yde en række danske ynglefugle en særlig beskyttelse.

Anbefaling: Den danske stat opfordres kraftigt til at udpege de resterende fire vigtigste havområder med internationalt betydende forekomster af trækkende og overvintrende vandfugle.

Over 5% af de europæiske grågæs yngler i Danmark.

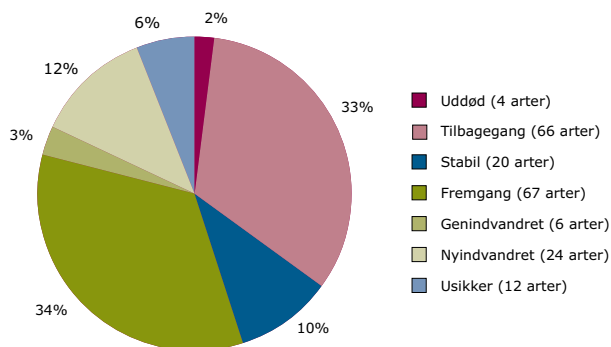

Den nationale rød-liste over truede arter (som denne markpiber), udformes af Danmarks Miljøundersøgelser primært baseret på DOF's data.

- ▶ De fuglebeskyttelsesområder, der er udpeget, giver ikke tilstrækkelig beskyttelse til alle de truede fugle. For en række ynglende arter på direktivets liste 1 er der enten ingen eller kun utilstrækkeligt udpegede områder til at sikre de væsentligste danske ynglebestande.

Anbefaling: Staten bør udpege nye fuglebeskyttelsesområder for bl.a. rød glente og markpiber.

Udviklingstendensen for danske ynglefugle i perioden 1950-2004

DOF har en omfattende viden om ynglefuglenes udvikling siden 1950. Fra ca. 1975 er de fleste arter talt systematisk.

Kilder: *Fuglenes Danmark, Punkttællinger, DATSY*

Fuglene er nogle af de bedst undersøgte organismer herhjemme. Deres status har været genstand for adskillige grundige undersøgelser.

Padder og krybdyr hører ligeledes til godt undersøgte dyr. Der er ikke så mange arter, og de er forholdsvis lette at registrere, men kun få danskere er i stand til at artsbestemme dem korrekt.

Status for den danske fiskefauna er dårligt belyst. Af mere end 250 danske arter af havfisk ved vi kun, hvordan det står til med de omkring 15 arter, som har kommerciel betydning.

Fugle er gode naturpejlemærker

Fuglenes bestandsudvikling er fra flere synspunkter en god indikator på naturens tilstand. De fleste fuglearter er relativt nemme at registrere, og på grund af deres store popularitet i befolkningen er det forholdsvis nemt at hverve og oplære dygtige ornitologer – både amatører og professionelle. Fuglene er således nok den gruppe af danske organismer, vi ved allermost om.

Gennem mange års overvågning og optællinger har DOF opnået et unikt kendskab både til arternes udbredelse og til de fleste ynglefugles og en del trækfugles bestandsudvikling. Desuden er forekomsterne af ynglefugle og trækfugle på de vigtigste danske fuglelokaliteter blevet kortlagt i tre omgange siden 1960'erne.

De danske ynglefugles udbredelse er kortlagt af DOF gennem to forskellige atlasundersøgelser udført med 20 års mellemrum. De almindelige ynglefugles og de almindelige vintergæsters bestandsudvikling er registreret ved hjælp af standardiserede tællinger (de såkaldte punkttællinger) siden 1975. Og endelig er de fleste fåtallige ynglefugles bestandsudvikling fulgt gennem optællinger af yngleparrene siden ca. 1980.

DOF har også et frugtbart samarbejde med Danmarks Miljøundersøgelser (DMU), som bl.a. overvåger vores hundredtusinder af overvintrende svømmefugle. Disse data indgår også i DOF's datagrundlag.

Alene denne meget store mængde af data gør fuglene til en vigtig brik i den samlede vurdering af, hvordan naturen udvikler sig. DOF's data kan påvise mange klare sammenhænge mellem naturpleje og en positiv bestandsudvikling. På samme måde kan mange negative bestandsudviklinger kædes sammen med en overudnyttelse eller ensretning af naturen.

Andre grupper af dyr og planter fungerer måske bedre som indikatorer for den generelle mangfoldighed af dyr og planter (biodiversitet), men disse grupper er ofte svære at undersøge, fordi de f.eks. er meget små, mest er aktive om natten, lever utilgængeligt eller er svære at bestemme rigtigt.

Våde områder med naturskov giver oplevelser med mere varieret fugleliv.

Forskellige naturtyper har forskellige fugle

Fuglene lever ikke jævnt fordelt over hele landet. Forskellige fugle har forskellige præferencer for bestemte naturtyper. Derfor bliver det ikke entydigt, hvordan naturens og fuglelivets tilstand er.

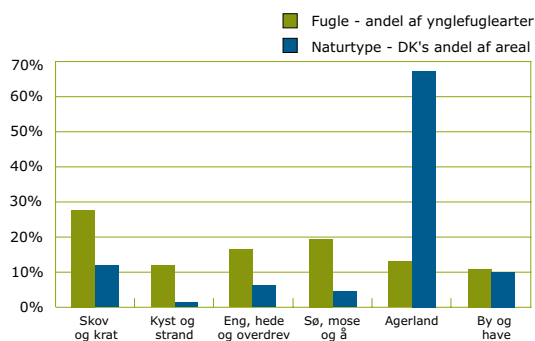
I denne publikation gennemgår vi de enkelte naturtyper en for en. DOF's undersøgelser viser meget tydeligt, at der er en nøje sammenhæng mellem fuglenes præference for en naturtype og deres bestandsudvikling.

Den enkeltstående naturtype, der fylder mest i det danske landskab, er agerlandet, dvs. den del af landet, der er

under plov. Agerlandet fylder 66% af Danmarks samlede areal. DOF's undersøgelser viser, at kun ca. 14% af de danske fuglearter foretrækker denne naturtype.

Langt størstedelen af Danmark er altså meget ensformigt, hvad angår fugleliv. Fuglenes mest foretrukne naturtyper er skove og søer, moser og vandløb. Disse naturtyper udgør tilsammen kun knap 20% af det samlede areal. Hvis vi ønsker større variation, skal vi altså arbejde for flere våde områder og mere naturskov.

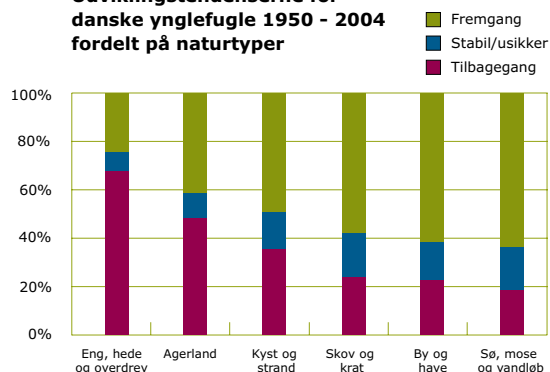
Fuglearternes fordeling på naturtyper

Agerlandet fylder meget i Danmark, men indeholder kun få forskellige fugle. Bemærk, at den samme art kan indgå i flere forskellige naturtyper.

Kilder: Danmarks Statistik, Fuglenes Danmark, Punkttællinger, DATSY

Udviklingstendenserne for danske ynglefugle 1950 - 2004 fordelt på naturtyper

Eng, heder, overdrev og agerland har haft den største tilbagegang i deres bestande af ynglefugle. Baseret på 199 arter af ynglefugle. Bemærk, at den samme art kan indgå i flere forskellige naturtyper.

Kilder: Fuglenes Danmark, Punkttællinger, DATSY

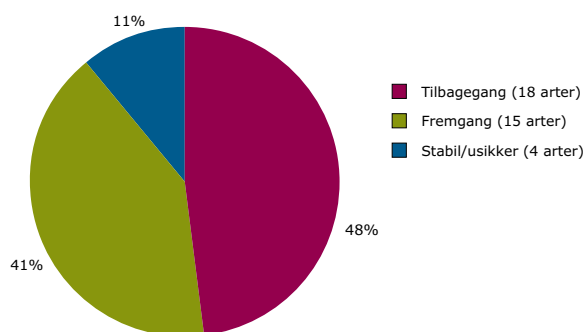
Ukrudtsbekæmpelse på markerne har fjernet agerhønenes fødegrundlag.

Agerlandet er en fugleørken

Agerlandet er de 2/3 af Danmark, der pløjes. Det er levested for en række velkendte fugle: agerhøne, vibe, landsvale, sanglærke, gråspurv, bomlærke og stær. Disse fugle kan kun leve i et åbent landskab med græssende kreaturer, marker og en lav, varieret vegetation.

DOF's registreringer siden 1976 af disse syv arter viser tydeligt, at deres bestande er gået voldsomt tilbage. I modsætning til en række andre naturtyper skyldes dette ikke, at arealet er blevet indskrænket, men derimod at kvaliteten er blevet stærkt forringet, idet agerlandets variation og generelle biodiversitet er kraftigt reduceret.

Udviklingstendensen for ynglefugle i agerland i perioden 1950 - 2004

Den industrialiserede landbrugsdrift har gjort overlevelsen sværere for agerlandets fugle.

Kilder: Fuglenes Danmark, Punkttællinger, DATSY

Agerlandet har ændret sig voldsomt gennem det seneste halvt hundrede år. Landbruget er blevet industrialiseret, så kemiske bekæmpelsesmidler effektivt fjerner ukrudt og insekter, våde arealer er blevet drænet og opdyrket, og store mængder forurenende kvælstof udledes til miljøet.

Den negative udvikling for agerlandsfuglene var kraftigst i perioden før 1980. En sammenlignende analyse af DOF's fugledata udført af DMU viser, at en række agerlandsfugle siden 1983 er gået mindre tilbage i Danmark end i Storbritannien. Det kan bl.a. være et resultat af de danske pesticid- og NPO-handlingsplaner og af braklægning, hvilket antyder, hvad der skal til for at vende udviklingen i agerlandet til fremgang. Desværre viser DOF's nyeste tal – som det tydeligt ses af grafen – at fuglebestandene igen er dykket efter 1996.

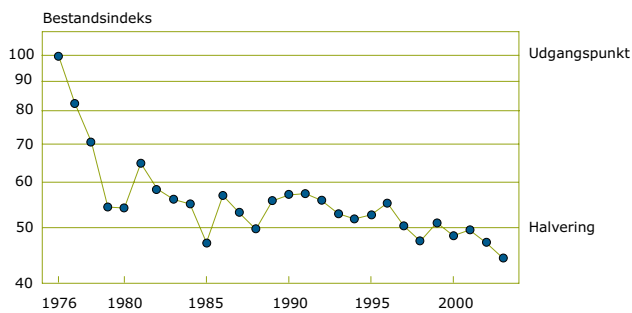
Mangel på føde til agerhønen

Agerhønen er nu et sjældent syn i danske marker. Den var tidligere en karakterfugl i agerlandet og var et meget eftertragtet jagtobjekt.

Vildtbiologernes forskning herhjemme og i udlandet viser, at agerhønenes tilbagegang skyldes mangel på føde til kyllingerne. De er afhængige af insekter, der lever på ukrudtsplanter i markerne. Med giftsprøjtning og mekanisk bekæmpelse har landmanden effektivt fjernet de fleste

Bestandsudviklingen for 5 danske agerlandsarter 1976-2003

Der er generel tilbagegang for agerlandsspecialisterne, agerhøne, vige, landsvale, sanglærke og bomlærke, der tilsammen udgør DOF's indeks for udviklingen i det danske agerlands fugle.

Kilde: Punkttællinger

ukrudtsarter og dermed som en sideeffekt udraderet fremtidige generationer af agerhøns.

Der forskes ikke på samme måde i de ikke-jagtbare arter, men det er nærliggende at tro, at lignende brud på fødekæderne er hovedårsagen til agerlandsfuglenes generelle tilbagegang.

Braklægning gavner bomlærken

I begyndelsen af 1990'erne blev en del intensivt dyrkede områder lagt om til brakarealer efter krav fra EU. Denne braklægning har givet fristeder til dyrelivet, og meget tyder på, at mange fuglearter profiterer af den ændrede dyrkningspraksis.

For bomlærken, der tidligere var almindeligt forekommende i hele landet, men nu stort set kun forekommer i Jylland, er braklægningen sandsynligvis årsagen til, at bestandstilbagegangen er blevet vendt til en fremgang. Allerede året efter introduktionen af EU-støttet braklægning kunne DOF konstatere en bestandsfremgang, hvilket formodentlig kan forklares med en forbedret overlevelse om vinteren. Også agerhønen genvandt midlertidigt lidt af det tabte i samme periode.

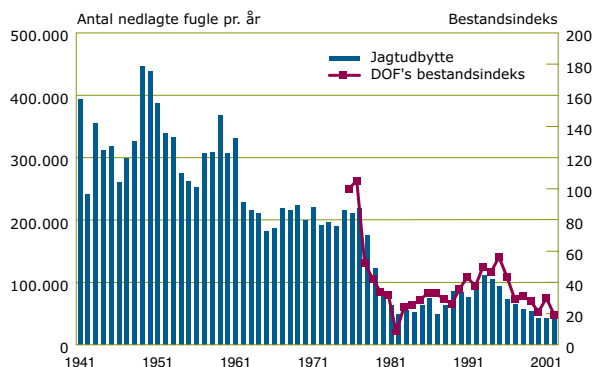
Kun få kirkeugler tilbage

Kirkeuglen var tidligere vidt udbredt i Jylland og på Fyn. Folk på landet kendte den lille ugle, som huserede på lofter og omkring gårdens bygninger. Denne ugle er modsat andre aktiv om dagen.

Kirkeuglen lever primært af større insekter og regnorme, som den finder i levende hegn, på græsmarker og i større, gamle haver. Vi ved ikke præcis hvorfor kirkeuglen er gået så voldsomt tilbage, men sandsynligvis er det en sideeffekt af færre marker med græssende husdyr, øget brug af pesticider og store ensartede kornmarker, der har forringet fødemulighederne. Et forskningsprojekt der netop er påbegyndt af Zoologisk Museum, København, vil forhåbentlig kaste lys over årsagssammenhænge. Kirkeuglen er nu en stærkt truet dansk ynglefugl.

Solsorten er en generalist, der kan trives i mange naturtyper.

Jagtudbytte og DOF's bestandsindeks for agerhøne

Udbyttet i jagtstatistikken viser ligesom DOF's overvågning, at agerlandet de seneste 50 år er blevet fattigt på agerhøns.

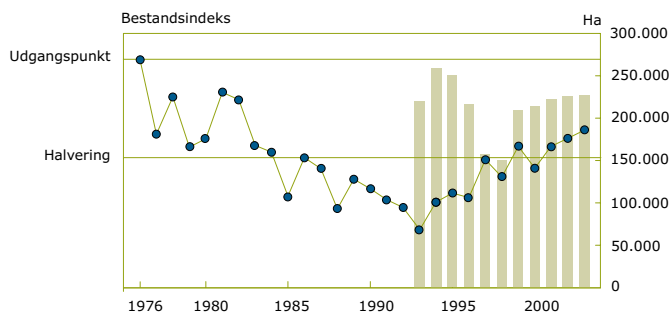
Kilder: Punkttællinger, www.vildtudbytte.dmu.dk

Andre fugle i krat og levende hegn

Mens de typiske åbentlandsfugle er gået tilbage, viser DOF's undersøgelser, at en række skov- og kratfugle har bredt sig i landbrugslandskabet - eksempelvis ringdue, solsort, allike og bogfinke.

Der er tale om generalister, som lever i mange forskellige naturtyper bevokset med træer lige fra skov over tilgroede moser til byer. Disse fugle har bredt sig i agerlandet som

Bomlærkens bestandsudvikling og arealet af EU-støttet braklægnings i Danmark

Efter vedvarende tilbagegang for bomlærken vendte udviklingen i 1994. Fremgangen falder sammen med den EU-støttede braklægnings af landbrugsjord.

Kilder: Punkttællinger og www.statistikbanken.dk

et resultat af plantning af vildtremiser og levende hegn samt som følge af tilgroning af tidligere åbne biotoper, som f.eks. ådale.

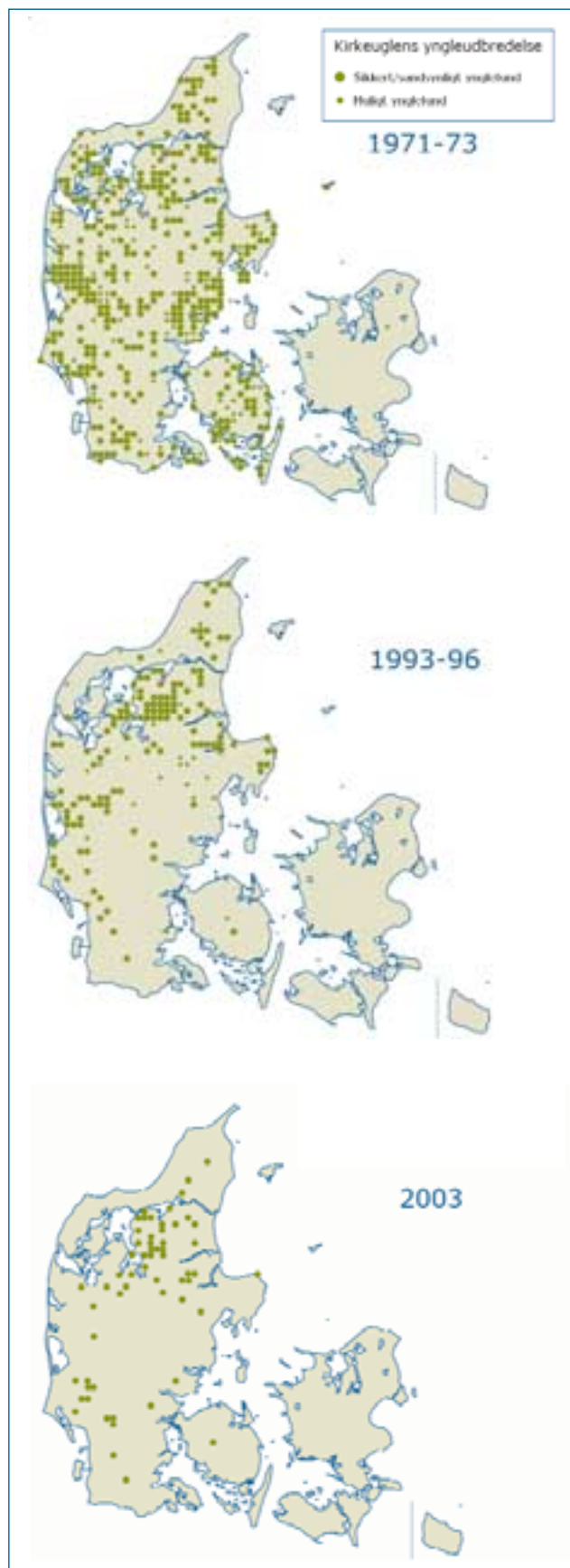
En fugl som hvid vipstjert har haft bestandsfremgang, fordi den især trives ved bygninger, tekniske anlæg og herunder de mange gyllebeholdere, der er skudt op ved gårde og i det åbne land.

Landsvalen er en af de agerlandsspecialister, der indgår i DOF's indeks for agerlandsfugle.

Kirkeuglers ynglepar i Danmark

Kilder: Atlasundersøgelsen i 1970'erne, Fuglenes Danmark, DATSY, Zoologisk Museum

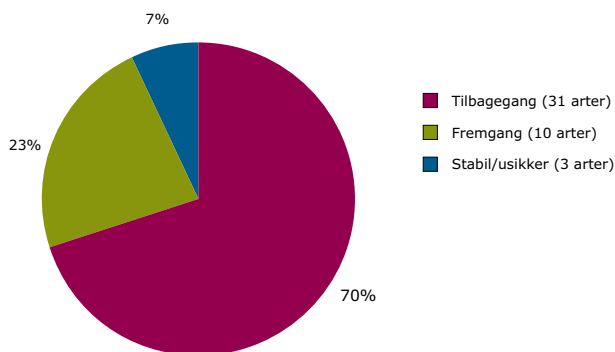

Udbredelsen af kirkeuglen, som før var kendt ved mange jyske og fynske gårde, er indskrænket drastisk i løbet af de seneste 30 år.

DOF mener:

- ▶ Landbrugsstøtten skal omlægges, så den i højere grad tilgodeser et mere naturnært samt økologisk landbrug, bl.a. gennem udnyttelse af EU's støtteordninger til naturformål.
- ▶ Den ekstensive afgræsning af naturområder skal gøres økonomisk attraktiv for landmændene.
- ▶ Alle offentligt ejede landbrugsarealer bør drives økologisk.
- ▶ Der skal gennemføres en generel ekstensivering af landbrugsproduktionen (f.eks. braklægning, mindre sprøjtning og mindre gødsning).
- ▶ Pesticid-handlingsplanen og handlingsplanen for et bæredygtigt landbrug skal efterleves, og der skal udvikles landdistriktsprogrammer, der sikrer et højt naturindhold.
- ▶ Minimum 6 m brede udyrkede bræmmer skal udlægges på begge sider af vandløb og andre beskyttede vådområder, således som det er foreslået i marginaljordsstrategien.
- ▶ Der skal udlægges sprøjtefrie bræmmer langs læhegn og skovbryn.
- ▶ Naturplaner skal udarbejdes for de enkelte landbrugsbedrifter.

Udviklingstendensen for ynglefugle på enge, heder og overdrev i perioden 1950-2004

Flertallet af fuglearterne i de lysåbne naturtyper med lav vegetation er hårdt trængte i dag.

Kilder: Fuglenes Danmark, Punkttællinger, DATSY

Sortterneren er truet herhjemme pga. manglende beskyttelse af de såkaldte "blå bånd", overgangszonen mellem enge og sø/vandløb.

Enge og overdrev gror til

DOF's undersøgelser viser, at størsteparten af fuglelivet på enge, overdrev og heder er i kraftig tilbagegang. Disse lysåbne naturtyper er afhængige af græsning, høslæt eller afbrænding, og da disse driftsformer ikke bruges i det industrialiserede landbrug, er mange af de tilbageværende fredede heder, enge og overdrev ved at gro til med krat.

Udviklingen forstærkes af det kraftige kvælstofnedfald fra atmosfæren, som især skyldes fordampning fra svinefarme og som virker som gødning for de næringselskende græsser og planter i den nye kratbevoksning.

Danmark har en international forpligtelse til at bevare mange af disse naturtyper. Det gælder f.eks. klitheder, strandenge samt visse typer af ferske enge og overdrev, som er unikke for den danske natur. Disse naturtyper skal bevares som vores bidrag til sikring af Jordens biologiske mangfoldighed.

Hedernes urfugl og høgesangeren, der er knyttet til overdrev, er allerede forsvundet ifølge DOF's registreringer. Som et sidste redningsforsøg for hvid stork og hjejle har DOF i de senere år udarbejdet forslag til forvaltningsplaner for disse fugle samt for de mest truede engfugle.

DOF mener:

- ▶ Danmark skal opfylde de internationale forpligtelser ved at bevare vores unikke naturområder.
- ▶ Naturgenopretning skal sikre, at lysåbne heder, enge og overdrev sammen med søer og moser optager mindst 25% af landarealet. I dag falder kun ca. 10% af landet ind under disse naturtyper.
- ▶ Udledningen af skadelige kvælstofforbindelser til enge, strandenge, kær, højmoser, heder og overdrev skal begrænses jf. Vilhelmudvalgets anbefalinger.
- ▶ Landmænd, der opretholder en ekstensiv drift af vedvarende græsarealer (enge, overdrev etc.), skal begunstiges, bl.a. gennem forøgede ekstensiverings-tilskud og græsningsordninger.

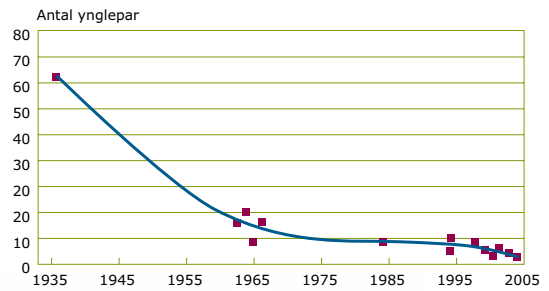
DOF's engfugleplan

Engfugleplanen har fokus på tre arter, der tidligere var ganske almindelige, men som i dag er i rivende tilbagegang over hele Europa, nemlig stor kobbersnepe, engryle og brushane. Miljøministeriet har i 2004 på baggrund heraf udarbejdet en statslig forvaltningsplan, som udsendes i 2005, og som forpligter myndighederne til at gøre en indsats for landets sidste større engområder.

Den danske ynglebestand af engrylen, en særlig race af almindelig ryle, der bl.a. yngler i Danmark, er reduceret med 60% i de seneste 30 år og er forsvundet fra 75% af ynglelokaliteterne.

Hjeglens bestandsudvikling i Danmark

Hjeglens er gået drastisk tilbage i takt med tilgroning og tilplantning af hederne.

Kilder: Fuglenes Danmark, DATSY

En omlægning af landbrugsstøtten skal gøre det økonomisk attraktivt for landmændene at afgræsse engene.

Hav og kyst er Danmarks største biologiske ansvar

På trods af omfattende iltsvind, massivt overfiskeri, intens kystfuglejagt og olieforurening er de danske farvande stadig af enestående international betydning som raste- og overvintringsplads for en lang række vandfuglearter. De mest kendte områder er de lavvandede, kystnære områder som f.eks. Vadehavet, hvor hundredtusindvis af især vadefugle raster under trækket.

Data om kyst- og havfugle er baseret på DOF's tællinger langs kysterne og fra skibe samt især på Danmarks Miljøundersøgelses (DMU's) flytællinger overalt i de danske farvande. Disse data viser, at de relativt lavvandede områder langt til havs i de danske farvande huser langt størstedelen af bestandene af lommer, havdykænder, alkefugle og andre svømmefugle, der overvintrer i hele Nord- og Østersøen, og at det er nogle af de største koncentrationer, som kendes overhovedet.

Data viser også, at bestandene af rastende fugle langs kysterne generelt har det godt bl.a. takket være oprettelsen af en lang række fuglebeskyttelsesområder og jagtfrie reserver samt generelle indskrænkninger i kystfuglejagten. På basis af disse data har den danske stat nemlig udpeget 52 danske havområder som internationale naturbeskyttelsesområder, beskyttet af bl.a. EU's fuglebeskyttelsesdirektiv. Af disse havområder er det imidlertid kun to, der er beliggende langt til havs, hvor mange af de største fugleforekomster er.

BirdLife International har på basis af de samme data udpeget yderligere seks vigtige danske fugleområder på åbent hav. Af disse er det lykkedes DOF at overtale staten til at inddrage to områder, dels i det nordlige Kattegat, dels i Tyskebugt, som fuglebeskyttelsesområder. De resterende fire områder er stadig uden beskyttelse, nemlig områder i Skagerrak/Norskerende, Kielerbugten, Femer Bælt og Rønne Banke.

Nogle ynglefugle ved vore kyster klarer sig godt, bl.a. skarven og klyden, mens andre er stærkt truede, som f.eks. sandterne, den hvidbrystede præstekrave og markpiberen.

Trækfuglene er helt afhængige af Vadehavet

Vadehavet er ifølge FN et af verdens vigtigste fugleområder, hvor 10-12 millioner vadefugle og andre trækfugle tanker op under deres træk, der for mange arters vedkommende går fra Arktis til troperne.

DOF samarbejder med DMU

DOF og DMU (Danmarks Miljøundersøgelser) samarbejder om at registrere de vigtige forekomster af vade- og svømmefugle, der overvintrer eller raster under trækket. DOF har stillet sit netværk af frivillige optællere til rådighed for DMU, og begge instanser stiller data til rådighed for hinanden.

BirdLife International

BirdLife International er et globalt partnerskab af fuglebeskyttelsesorganisationer, der arbejder for at beskytte fuglelivet, dets levesteder og den globale biodiversitet. Mere end 100 lande er gennem nationale fugle- og naturbeskyttelsesforeninger medlemmer af partnerskabet. Disse repræsenterer mere end 2,5 millioner mennesker.

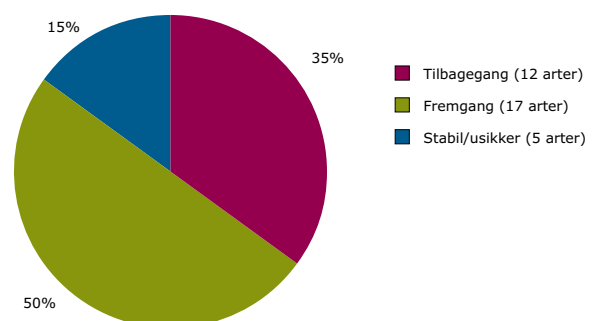
Den danske del af Vadehavet udgør kun 12 % af hele Vadehavet, men denne del er den mindst kulturpåvirkede del af naturområdet. F.eks. er Varde Å's udløb i Ho Bugt Vadehavets sidste uregulerede "flodmunding", ligesom Skallingen rummer Nordeuropas største marskområde uden diger.

Mindre "vadehave" findes en lang række steder langs de danske kyster. Disse områder udnyttes tilsvarende af titusinder af vade- og andre vandfugle som vigtige rastepladser på trækfuglenes vej forår og efterår. Inddigninger og tørlægninger gennem 150 år har dog reduceret eller helt udraderet mange af dem.

Badegæster fortrænger fuglene

Mange kystlevende arter af især vadefugle og terner er truet af den stigende rekreative brug af strandene. Det gælder for dværgterner og i særdeleshed for den sjældne hvidbrystede præstekrave, som Danmark er internationalt forpligtet til at beskytte. Den hvidbrystede præstekrave er

Udviklingstendensen for ynglefugle ved hav og kyst i perioden 1950 - 2004

Ø-reservaterne har hjulpet måger og terner, mens fugle, der lever på stranden, er truet af rekreative aktiviteter som bilkørsel og stigende turisme.

Kilder: Fuglenes Danmark, Punkttællinger, DATSY

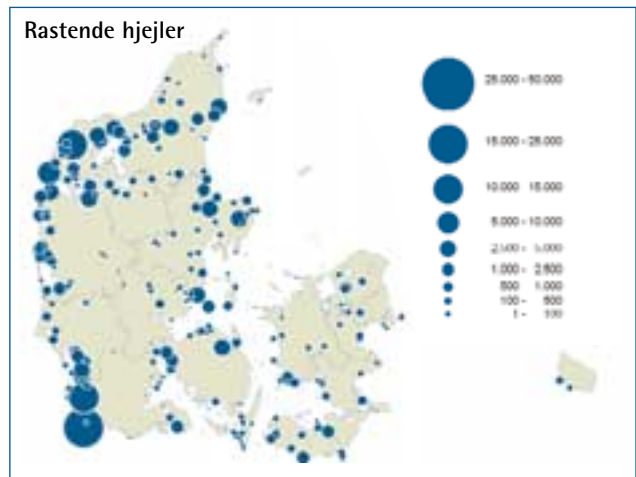
inden for de seneste 20 år forsvundet fra samtlige danske ynglepladser uden for Vadehavet. I Vadehavet yngler hvidbrystet præstekrave nu stort set kun på Rømø og Fanø, og her opretholdes bestandene udelukkende på grund af afspærring af små områder på strandene i yngletiden.

Markpiberen er truet i klitterne

Til kysterne hører også klitterne, som Danmark på europæisk plan har et særligt ansvar for, da landet rummer en meget stor andel af Europas atlantiske kystklitter. Derfor er en stor andel af det danske klitareal da også internationalt beskyttet af EU's såkaldte habitatdirektiv. Af fuglearter knyttet til klitter må fremhæves den sjældne markpiber, der tidligere yngede i klitter over hele landet. Nu viser DOF's tællinger, at der kun er 9-11 ynglepar tilbage – de fleste på Anholt.

DOF mener:

- ▶ Der skal udarbejdes en forvaltningsplan for naturinteresserne i danske farvande.
- ▶ De resterende fire havområder af international betydning skal udpeges som EF-fuglebeskyttelsesområder.
- ▶ Der skal snarest ske en opfyldelse af vandmiljøplanernes krav til begrænsninger af landbrugets udslip af kvælstof, som truer livet overalt i de danske farvande.
- ▶ Der skal gøres en øget indsats mod olieforureningen i vore farvande gennem bedre overvågning, retsforfølgelse af forurenere og lodspiligt.
- ▶ Der bør ikke etableres vindmølleparker i de vigtige fugleområder til havs.
- ▶ Kyststrækninger med ynglebestande af truede fuglearter skal sikres mod forstyrrelser i yngletiden.
- ▶ Arealet med ubevoksede klitter skal sikres mod tilplantning og tilgroning.
- ▶ Der bør etableres mindst tre marine nationalparker i Danmark, og de bør omfatte havområder med internationale forekomster af svømmefugle, som f.eks. havområderne omkring Læsø, Det Sydfynske Øhav og Vadehavet.
- ▶ Fuglenes levevilkår i Vadehavet bør sikres i et fortsat samarbejde mellem Holland, Tyskland og Danmark.
- ▶ Tidligere vadeflader bør genoprettes – f.eks. Overgårds inddigninger i Mariager Fjord.
- ▶ Der bør indføres yderligere begrænsninger i den meget intensive kystfuglejagt.

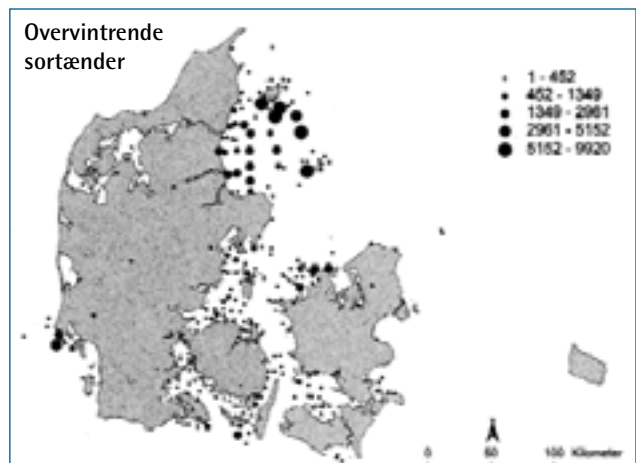
Hjejlen raster i store tal i Danmark om efteråret. Koordineret tælling af hjejle i oktober 2003.

Kilde: Lars Maltha Rasmussen

Den hvidbrystede præstekrave yngede tidligere ved strande over hele landet. Nu findes den blot på nogle få, særligt beskyttede steder i Vadehavsområdet.

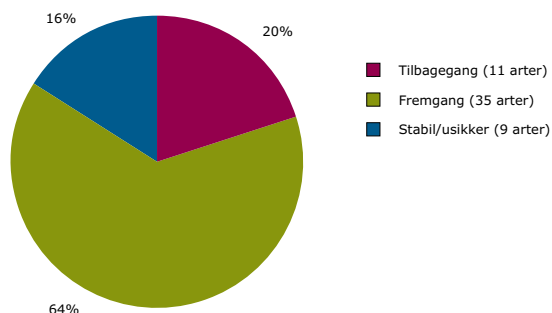
Kilde: Fuglenes Danmark

Mellem en kvart og en halv million sorttænder overvintrer i de danske farvande, hvilket er mere end halvdelen af den nordvesteuropæiske vinterbestand. Kortet viser havforekomsterne af sorttand 1999-2000

Kilde: DMU 2001

Udviklingstendensen for ynglefugle ved sø, mose og vandløb i perioden 1950-2004

Mange fuglearter klarer sig godt i de 'nye' næringsholdige søer og moser, men de arter, der er afhængige af klart vand, er trængte.

Kilder: Fuglenes Danmark, Punkttællinger, DATSY

Skægmejsen befinder sig godt i de tætte skove af tagrør, der er den første bevoksning i de gendannede søer.

Fuglene trives i søer, moser og vandløb

Fuglelivet i de danske søer, moser og vandløb har det godt. De sidste 17 års indsats med naturgenopretning og forbedring af vandmiljøet har skabt flere og mere varierede søer, moser og vandløb. Isfuglen breder sig langs vores vandløb, rørdrummens pauken kan efterhånden høres i rørsumpe over hele landet, og de fleste søer byder på et rigt fugleliv af lappedykkere, ænder og vandhøns.

DOF's undersøgelser viser, at bestandene af toppet lappedykker, knopsvane og fiskehejre er gået mærkbart frem siden 1980. Én af grundene til, at vådområdernes fugleliv trives, er, at mange af arterne faktisk har glæde af moderat forurening med næringsstoffer i modsætning til f.eks. rovfiskene, der får sværere ved at fange småfiskene i forurenede, uklare søer. Men hvis forureningen øges, forsvinder fuglene ligesom det øvrige liv.

Næringsstoffertilførslen til vådområderne fremmer desuden væksten af tagrør og lignende kraftige sumpplanter, som har bredt sig kraftigt på bekostning af mindre plantearter – til gavn for fuglearter som rørdrum, grågå, rørhøg og vandrikse, der udnytter rørsumpen til redeskjul. De viser alle fremgang i bestandene. En anden grund til fremgang er sandsynligvis de mildere vintre siden 1988, som har gavnet især isfugl og skægmejs.

Men DOF's registreringer viser også en negativ udvikling for et mindre antal danske fuglearter, som er decideret knyttet til rene, klare søer. Det gælder f.eks. sortterne, der

er i tilbagegang, og rødhovedet and, som forsvandt i Danmark for knapt 30 år siden. Inden for de seneste år har arten dog atter ynglet med nogle få par på Lolland og Langeland.

Vandmiljøplanerne

Der er lavet tre vandmiljøplaner siden 1988. Målene med planerne har været at mindske udvaskningen af kvælstof og fosfor fra landbrugsarealer til vandmiljøet. Et af midlerne er at skabe 16.000 ha nye vådområder, der skal fungere som naturlige rensningsanlæg. Målene er dog ikke blevet nået endnu.

DOF mener:

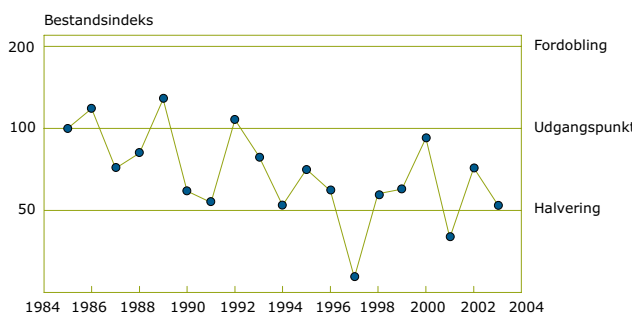
- ▶ Vådområdets naturlige vandstandsniveau og -variation skal sikres.
- ▶ Arealet med søer og moser skal fordobles i forhold til det nuværende.
- ▶ Vandmiljøplanernes krav til nedbringelse af forureningen med næringsstoffer skal opfyldes inden for fem år.
- ▶ Målet fra vandmiljøplan 2 om oprettelse af 16.000 ha vådområder skal opfyldes inden for fem år, og ved etableringen af vådområderne skal et flersidigt formål indebære nedbringelse af kvælstofforurening samt hensyntagen til naturværdier og befolkningens oplevelsesmuligheder.

Fiskehejren har glæde af de næringsholdige søer, der er et resultat af vandmiljøplanen.

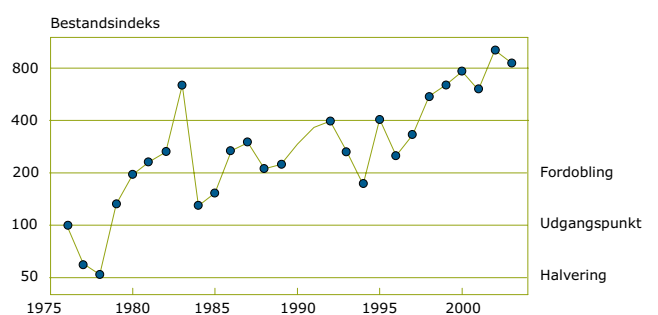
Bestandsudviklingen for taffeland i Danmark 1985-2003

Taffelenden foretrækker klarvandede søer med mange vandplanter og har derfor ikke haft den fremgang, som mange andre søfugle har haft.

Kilde: Punkttællinger

Bestandsudviklingen for grågås i Danmark 1976-2003

Grågåsen er en af de arter, der har nydt godt af den øgede vækst af tagrør i de danske søer og moser. Bestanden er mere end ottedoblet de sidste 30 år.

Kilde: Punkttællinger

Der vil komme flere spætter, ugler og hulrugende småfugle, hvis vi bevarer de gamle og døde træer og f.eks. efterlader urørte partier med væltede træer efter stormvejr som biologiske oaser i skovene.

Skovene skal have flere åbne oaser

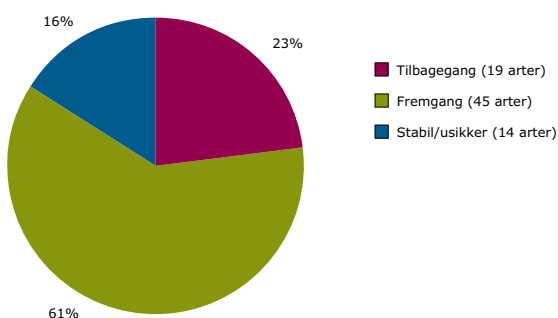
DOF's punkttællinger viser, at fuglene i skov og krat generelt har det fint. De fleste af skovens rovfuglearter er ligeledes for opadgående. Men der er fortsat behov for at få udpeget EF-fuglebeskyttelsesområder for sjældne rovfugle som rød glente og havørn. Og sårbare fugle som sort stork, svaleklire og perleugle har behov for særlig beskyttelse.

Mange nåleskovslevende fuglearter som fuglekonge, topmejsje og sortmejsje har været begunstiget af, at heden

gradvist blev plantet til med nåleskov i slutningen af 1800-tallet. Til gengæld har dette haft fatale konsekvenser for hedens fugle.

Statens beslutning om at fordoble det danske skovareal over den næste trægeneration vil yderligere begunstige de skovlevende fugle. Det vil desuden være fordelagtigt for skovfuglene, at der ikke længere plantes monokulturer af diverse nåletræer, men at man i stedet skaber større arealer med løvskov, blandingskov og naturskov.

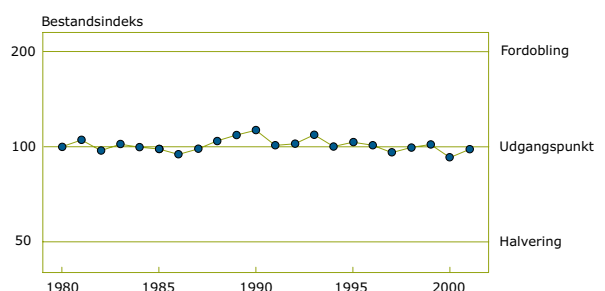
Udviklingstendensen for ynglefugle i skov og krat i perioden 1950-2004

De fleste skovfuglearter klarer sig godt, hvilket skal ses på baggrund af et gradvist stigende skovareal siden begyndelsen af 1800-tallet.

Kilder: Fuglenes Danmark, Punkttællinger, DATSY

Bestandsudviklingen for 22 almindelige danske skovfuglearter 1980-2001

De mest almindelige skovfuglearter har haft stabile bestande de sidste 20 år.

Kilde: Punkttællinger

Men adskillige undersøgelser viser, at det er vigtigt for skovenes naturrigdom, at de gøres så varierede som muligt. Lommer af ekstensivt udnyttede partier i skovene er afgørende for mange af de sjældnere fugle. Det samme gælder tilkastning af drængrøfter og etablering af lysåbne arealer, der vil kunne skabe grundlaget for at få den sorte stork tilbage som fast dansk ynglefugl, give svalekliren flere levesteder og desuden øge tætheden af de almindelige danske skovfugle. For at få en større variation i fuglelivet i skoven, er det nødvendigt at skabe mere naturskov med skovmoser samt urørt skov med gamle og døde træer.

Målsætninger for Danmarks skove

Danmark har som målsætning at fordoble skovarealet over en trægeneration, d.v.s. 80-100 år. Dette svarer til, at skovdækningen hæves fra ca. 11 til 22%.

Naturskogsstrategien fra 1992 har som målsætning, "at 10% af det samlede skovareal inden 2040 har natur og biologisk mangfoldighed som det primære driftsmål."

Sortmejsen er ligesom fuglekongen indvandret til landet efter etableringen af nåletræsplantager.

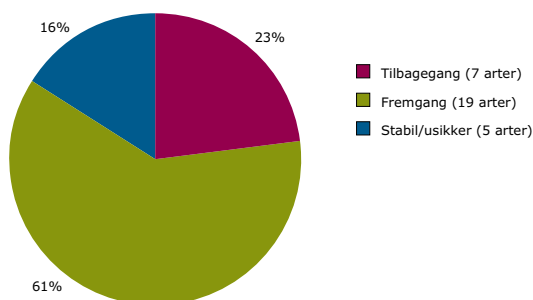
DOF mener:

- ▶ Statsskovene skal promovere ekstensivt skovbrug.
- ▶ Oprindelig naturskov skal sikres også i de private skove.
- ▶ Alle dræn og grøfter skal sløjfes i naturskovene.
- ▶ Alle nationalparker med skov skal have en kerne af urørt naturskov.
- ▶ Skovarealer skal have bestande af store, naturligt forekommende græsædere.
- ▶ Alle større skove skal have forstyrrelsesfrie zoner til sårbare arter.
- ▶ Areal til ny skov bør tages fra marginal landbrugsjord.
- ▶ Gamle træer skal beskyttes, og et vist antal træer skal forblive på roden til død og henfald.

Den sorte stork kan komme tilbage til danske skove, hvis der kommer flere skovmoser.

Udviklingstendensen for ynglefugle i by og have i perioden 1950-2004

Mange arter er flyttet fra skoven til haverne, bl.a. solsorten og spurvehøgen.

Kilder: Fuglenes Danmark, Punkttællinger, DATSY

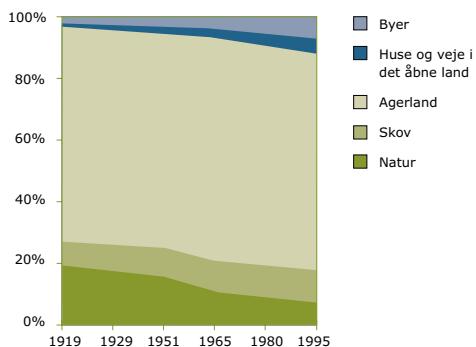
Gråspurven klarer sig i byen, men går tilbage på landet.

Haver har et rigt fugleliv

Selvom byerne ikke traditionelt anses som vigtige "naturområder", er der i nogle villakvarterer næsten lige så mange ynglende sangfugle som i en naturskov. Nogle få arter er helt afhængig af byen som yngleområder. Således yngler mursejleren stort set kun i byer. En anden art, husrødstjerten, er indvandret sydfra til byerne, hvor den nu træffes i havne- og industriområder.

DOF's undersøgelser viser, at en lang række af de danske ynglefugle lever i haverne. Særligt de arter, der også findes i skov og krat, har etableret sig i byens grønne dele, der samlet set spænder fra nyanlagte haver til gamle parker. Her ses f.eks. solsort, sangdrossel, gråspurv, skovspurv, musvit og blåmejse.

Arealfordeling i Danmark

Siden starten af 1960'erne er arealet med byer, huse og veje øget til næsten det dobbelte. I samme periode er arealet med natur faldet til under det halve.

Kilde: DMU

Efterhånden som haverne er groet godt til, vil den enkelte haveejer opleve mange fuglearter i haven. DOF's undersøgelser har vist, at tætheden af ynglende fugle er dobbelt så høj i gamle villakvarterer, som den er i en typisk dansk skov. Det skyldes, at variationen af levesteder er langt større i disse haver, end den er i skovene, der domineres af monokulturer af enten bøg eller nåletræer.

En undersøgelse udført af DOF med hjælp fra danske haveejere viste, at haver med vand rummer dobbelt så mange fugle som haver uden vand. Redekasser og fodring forbedrer også livsbetingelserne og giver mulighed for flere forskellige fuglearter. Det er også væsentligt at sikre, at haverne udgør åndehuller, hvor anvendelse af gifte ikke forekommer, hvis man vil have mange fugle i haverne. Med små midler kan haveejereren således være med til at understøtte fuglerigdommen i byernes villakvarterer.

DOF mener:

- ▶ Privatpersoners brug af sprøjtemidler skal begrænses.
- ▶ Befolkningens muligheder for naturoplevelser – også i byerne – skal forbedres.
- ▶ Byernes grønne åndehuller – både parker og ubebyggede arealer – skal beskyttes og ikke forvandles til byggegrunde.
- ▶ Gennem udlægning af vilde hjørner og bevaring af gamle træer skal der skabes bedre plads til natur og fugle i byernes parker og grønne områder.

Som spætmejsen her har en række arter tilpasset sig et liv tæt ved mennesker, og mange menneskers bedste oplevelser med fugle er i haverne.

Musvågen spiser gerne ådsler eller svækkede individer af gnavere og ophober derfor nemt giftstoffer, når den spiser forgiftede mus og mosegrise.

Rovfugle er ofre for kommerciel jagt

DOF's vedholdende argumentation for, at rovfuglene er en vigtig del af landskabet, som vi skal værne om på linie med andre dyrearter, har nu endelig båret frugt. Rovfuglene er i de seneste årtier vokset markant i antal, og en række tidligere udryddede arter er nu vendt tilbage til den danske natur. Derfor kan vi igen glæde os over tårnfalk, spurvehøg og musvåge som almindeligt forekommende rovfugle i det danske landskab, og der er også kommet flere af de sjældne arter: havørn, kongeørn, rød glente og vandrefalk.

Beskyttelsen af rovfuglene var en af de vigtigste grunde til oprettelsen af DOF i 1906, og i løbet af det forgangne århundrede lykkedes det DOF at få fredet rovfuglene, så vi af direkte forfølgelse i dag "kun" har problemer med illegal bekæmpelse.

Desværre står rovfuglene i dag over for en anden trussel, idet de er ekstremt sårbare overfor den øgede brug af

Der udsættes årligt 1 mio. fasaner i de danske skove. 500.000 af dem skydes efterfølgende.

svært nedbrydelige miljøgifte, der bruges til skadedyrsbekæmpelse. De seneste 20 års skrappe miljølove og store naturgenopretningsprojekter har givet bedre vandmiljø og færre giftstoffer i de fleste insekter og pattedyr, men øget brug af muse- og rottegifte i det industrialiserede skovbrug er et stigende problem for rovfugle, ugler og andre vilde rovdyr.

Tillige har vi inden for de seneste 10-20 år desværre set en voksende konflikt mellem rovfuglene og den kommercielle udnyttelse af skovene til jagt. Ved de massive fasanudsætninger som "skydefugle" jages rovfuglene nu igen i stort omfang mange steder.

Kampen om fasanerne

Det er først og fremmest stigningen i kommerciel jagt på fasaner, som giver konflikter med rovfuglene. Og her er det primært duehøgen, det går ud over.

I skovområder med meget store udsætninger af fasaner til jagtformål, er der påfaldende små bestande af duehøge – mange steder er der slet ingen. Det er dokumenteret i mangeårige undersøgelser udført af forskere fra DOF og DMU. I lyset af, at disse områder i øvrigt er ideelle for duehøgen, må DOF konkludere, at duehøgen i mange skove bekæmpes ulovligt både med beskydning og med fældefangst.

Forgiftede mus i naturen

For at beskytte nyplantninger i skovene lægger skovejerne gift ud for musene. Desværre bliver de døde, forgiftede gnavere siden hen spist af bl.a. ugler, musvåger og den røde glente, som i vid udstrækning lever af ådsler.

Problemet er det samme ved fasanfoderpladserne, hvor der lægges gift ud for de mus, der spiser af foderet.

I de seneste to år har DOF og Danmarks Fødevareforskning indsamlet flere døde rovfugle og ugler, der havde betydelige mængder af musegift i kroppen. Forgiftningerne går især ud over musvågerne, men også den sjældne røde glente bliver et utilsigtet offer for brugen af gift i skovbruget. Musegifte anses for at være en af årsagerne til, at bestanden af rød glente ikke er kommet op på et naturligt niveau.

Den røde glente skal sikres

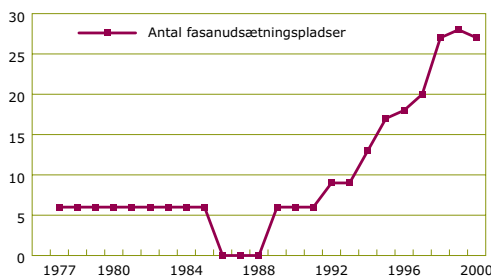
I november 2003 indgik DOF og miljøministeren en aftale om at gøre en ekstra indsats for at sikre Danmarks rovfugle med fokus på den røde glente.

Aftalen indebærer, at der på grundlag af DOF's forvaltningsplan skal udarbejdes en statslig handlingsplan for den røde glente. Den skal gennem en række beskyttelses-tiltag sikre, at vi atter kan opnå en naturlig bestand af rød glente i Danmark. Amterne og Zoologisk Museum bistår med at sikre en praktisk forvaltningsmæssig tilgang og høj videnskabelig kvalitet.

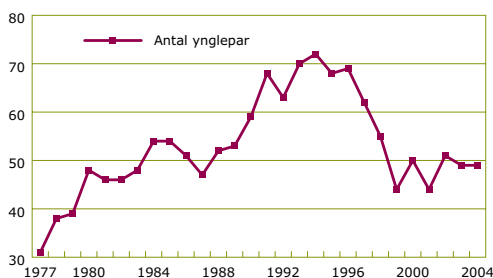
DOF mener:

- ▶ Vildtudsættere og lodsejere bør være underlagt en egentlig autorisationsordning, så de kan gennemgå en uddannelse og myndighederne får mulighed for at fratage dem autorisationen, hvis der begås ulovligheder på ejendommen.
- ▶ Der skal være et arealkrav på max. 5 fasaner pr. hektar jagtterræn alle steder, hvor der praktiseres fasanudsætning til kommerciel jagt.
- ▶ Brug af musegifte skal forbydes i naturen og ved vildtfodringspladser og kun bruges i umiddelbar nærhed af bygninger og tekniske anlæg.

Fasanudsætningspladser i Vendsyssel

Antal ynglende duehøge i Vendsyssel

Bestanden af duehøge er i Vendsyssel faldet markant siden 1994 efter næsten 20 års fremgang. Dette falder sammen med en markant stigning i antallet af fasanudsætningspladser i nærheden af duehøgenes ynglesteder.

Kilder: Drachmann, DMU, 2002

Kongeørnene yngler nu i Danmark.

Stadig tilbagegang for sjældne ynglefugle

Der er sket tydelige ændringer blandt de sjældne arter i den danske ynglefuglefauna de seneste 10 år. Feltornitologer fra DOF har siden 1998 systematisk overvåget 58 arter af truede eller sjældne ynglefugle. Heraf bliver de 41 arter overvåget intensivt. DOF's tællinger viser, at 17 sjældne fuglearter er gået markant frem i perioden, mens 11 sjældne arter – fortrinsvis fra de åbne naturtyper – er gået tilbage eller er helt forsvundet.

Sjældne fugle er vendt tilbage

De arter, vi igen har glæde af i den danske natur, er bl.a. vandrefalken på Møn, kongeørnen i Lille Vildmose og skestorken i Limfjorden og Ringkøbing Fjord, hvor den genoprettede Skjern Å har sit udløb. Alle tre arter har dog endnu kun meget små bestande.

Takket være DOF's ugleentusiasters målrettede, frivillige indsats og samarbejde med velvilligt indstillede landmænd er bestanden af slørugle gået kraftigt frem de senere år.

Skestorken yngler igen i Danmark.

Disse arter er knyttet til områder, hvor staten eller private ideelle naturfonde gennem de sidste 20 år har gennemført en fremsynet natur- og miljøpolitik. Fremgangen kan ses som et klart tegn på, at naturbeskyttelse virker i retning af et mere varieret fugleliv.

EU's fuglebeskyttelseslov (Fuglebeskyttelsesdirektivet)

EF-fuglebeskyttelsesdirektivet forpligter medlemslandene til at beskytte vilde fugle samt deres levesteder, især særligt truede og sårbare fuglearter.

Danmark har således dels en forpligtelse til at beskytte en række sjældne eller truede fuglearter og dels en forpligtelse til at beskytte de 113 områder, som Danmark efter direktivet har udpeget som særlige beskyttelsesområder. De danske myndigheder har pligt til at undgå væsentlig forurening eller forringelse af områderne samt forstyrrelse af fuglene. Der kan ikke dispenseres fra denne beskyttelse, og der kan derfor kun foretages væsentlige indgreb i beskyttelsesområderne, hvis der foreligger særlige samfundsmæssige hensyn, der overskygger hensynet til fuglene. Hertil regnes ikke økonomiske eller rekreative interesser.

Den danske rødliste

At "rødliste" vil sige at vurdere plante- og dyrearters risiko for at uddø. Den internationale naturbeskyttelsesorganisation IUCN har udviklet et rødlistningssystem, som bygger på en række kategorier, der afspejler de enkelte arters risiko for at uddø. Det er hensigten, at der med mellemrum skal foretages revisioner af de udarbejdede rødlistevurderinger for at afspejle løbende ændringer i arternes status.

Formålet med den danske rødliste er dels at tilvejebringe et grundlag, som kan bruges til vurdering af udviklingen i naturens mangfoldighed i Danmark, og dels at opfylde internationale forpligtelser i henhold til Biodiversitetskonventionen, som Danmark ratificerede i 1994.

Andel af ynglebestanden i danske fuglebeskyttelsesområder

Art	Procent
Hvepsevåge	5%
Rød glente	5%
Rødrygget tornskade	5%
Hedelærke	5%
Natravn	5%
Markpiber	10%
Isfugl	10%
Stor hornugle	20%
Sortspætte	20%
Rørhøg	40%
Fiskeørn	50%
Perleugle	50%
Sorthovedet måge	50%
Engsnarre	50%
Fjordterne	70%
Havørn	70%
Havterne	70%
Dværgterne	75%
Hedehøg	75%
Blåhals	80%
Klyde	85%
Sortterne	90%
Trane	90%
Rørdrum	95%
Splitterne	95%
Plettet rørvagtel	95%
Hjejle	100%
Almindelig ryle	100%
Tinksmed	100%
Brushane	100%
Sandterne	100%
Mosehornugle	100%
Blå kærhøg	100%
Hvid stork	100%
Hvidbrystet præstekrave	100%
Bramgås	100%
Skestork	100%
Kongeørn	100%
Vandrefalk	100%

Listen viser, hvor stor en del af ynglen, der ligger inden for fuglebeskyttelsesområderne.

Kilder: DOF, BirdLife International

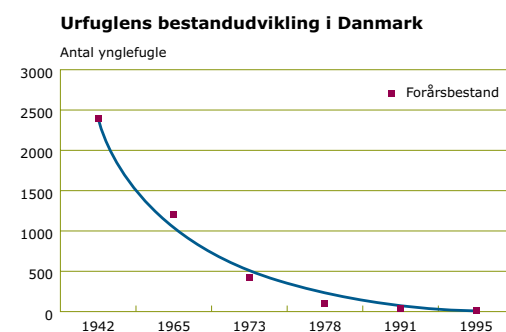
Mangel på enge, overdrev, hede og klitter

Til gengæld er det meget usikkert om vi igen kommer til at se noget til urfugl, hjejle og høgesanger som danske ynglefugle. Disse arter er alle bukket under for manglen på våde enge, overdrev og heder og er nu stort set forsvundet fra den danske natur. Også sandterne og kirkeuglen er de senere år reduceret så meget i antal, at man nu kan frygte for, om de vil overleve som ynglefugle i Danmark. En genopretning af disse fugles levesteder vil kræve målrettet pleje, og at staten fremmer ekstensiv udnyttelse af naturtyperne i det danske landbrug.

DOF's mangeårige undersøgelser har påvist, at det er i agerlandet og det åbne landskab, det står dårligst til med de sjældne fugle.

Fuglebeskyttelsesområderne dækker ikke alle sjældne ynglefugle

I Danmark yngler 39 af de arter, som EU kræver særlig beskyttelse for. Men 10 af de sjældne arter yngler primært uden for de fuglebeskyttelsesområder, der er udpeget i dag, og får dermed ikke tilstrækkelig del i denne form for beskyttelse.

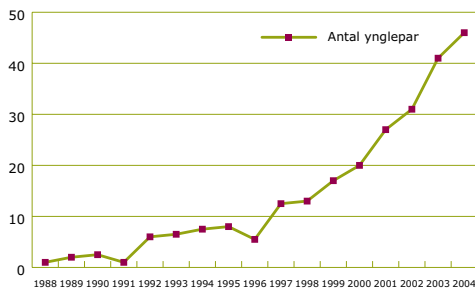
Trods myndighedernes forsøg på at redde den sidste rest af en tidligere stor bestand, er urfuglen nu forsvundet fra Danmark.

Kilder: Fuglenes Danmark, DATSY

DOF mener:

- ▶ Ved naturpleje og naturgenopretning bør der i højere grad opstilles præcise mål for truede arter, og effekten bør overvåges.
- ▶ Nationalparker skal sætte naturens bevarelse i centrum og markant styrke naturbeskyttelsen i de udpegede områder.
- ▶ De resterende fugleområder af international betydning bør udpeges som EF-fuglebeskyttelsesområder. Der skal etableres en effektiv overvågning af og forvaltningsplaner for Danmarks truede og sjældne ynglefugle.
- ▶ Der skal etableres en effektiv overvågning af de trækfuglearter, der er udpeget som nationale ansvarsarter.
- ▶ Der skal gennemføres en systematisk undersøgelse af fuglenes samspil med det åbne landskabs naturtyper: enge, overdrev, hede og agerland.

Tranens bestandsudvikling i Danmark 1988-2004

Bestanden af trane i Danmark er vokset meget de seneste år, og traner kan nu findes ynglende i de fleste landsdele.

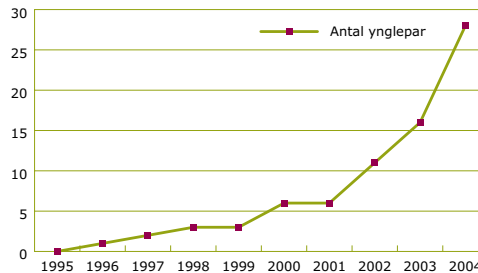
Kilder: Fuglenes Danmark, DATSY

Status for 58 sjældne ynglefugle i perioden 1998-2003

17 arter i fremgang	11 arter i tilbagegang
Skestork	Hvid stork
Bramgås	Urfugl
Rødhovedet and	Hjejle
Hvinand	Sandterne
Stor skallesluger	Dværgterne
Havørn	Kirkeugle
Kongeørn	Vendehals
Lærkefalk	Toplærke
Vagtel	Markpiber
Engsnarre	Høgesanger
Plettet rørvagtel	Pirol
Trane	
Stenvender	
Sorthovedet måge	
Slørugle	
Blåhals	
Stor tornskade	

De resterende 29 projektarter er hverken i frem- eller tilbagegang.

Skestorkens bestandsudvikling i Danmark 1996-2004

Skestorken genindvandrede som ynglefugl i Danmark i 1996. Der findes nu to ynglekolonier i landet, begge i Jylland.

Kilde: DATSY

Hovedkilder til publikationen:

Burfield, Ian and Frans van Bommel. 2004. Birds in Europe – Population estimates, trends and conservation status. BirdLife Conservation Series No. 12. Cambridge, UK. BirdLife International.

Drachmann, Jan & J. Tøttrup Nielsen 2002. Danske duehøges populationsøkologi og forvaltning. Faglig rapport fra DMU, nr. 398. Danmarks Miljøundersøgelser, Miljøministeriet.

Dybbro, Tommy. 1976. De danske ynglefugles udbredelse. Dansk Ornitologisk Forening.

Dybbro, Tommy. 1985. Status for danske fuglelokaliteter. Dansk Ornitologisk Forening.

Gregory, R.D., van Strien, A.J., Vorisek, P., Gmelig Meyling, A. W., Noble, D. G., Foppen, R. P. B. & Gibbons, D.W. 2005. Developing indicators for European birds. Phil. Trans. R. Soc. Lond. B. (in press).

Gregory, R.D., D. Noble, R. Field, J. Marchant, M. Raven & D.W. Gibbons 2003. Using Birds as indicators of biodiversity. Ornis Hungarica 12-13: 11-24.

Grell, Michael B. 1998. Fuglenes Danmark.. G.E.C. Gads forlag, København.

Grell, Michael B., Henning Heldbjerg, Birgitte Rasmussen, Michael Stabell, Jesper Tofft og Thomas Vikstrøm (red.). 2004. Truede og sjældne ynglefugle i Danmark 1998-2003. Dansk Ornitologisk Forenings Tidsskrift 98: 45-100.

Heath, Melanie and Michael I. Evans. 2000. Important bird areas in Europe – priority sites for conservation. BirdLife Conservation Series No. 8 (2 vols). Cambridge UK. BirdLife International.

Jensen, Flemming P. 1993. Fuglene i de danske farvande – resultaterne af landsdækkende undersøgelser 1987-91. Miljøministeriet, Skov- og Naturstyrelsen.

Johansen, Bo T. m.fl. 1999. Hvad du selv kan gøre for byens natur og fugleliv – med forslag til grønne aktiviteter. Dansk Ornitologisk Forening.

Laursen, K. m.fl. 1997. Numbers and Distribution of Waterbirds in Denmark 1987-1989. Danish Review of Game Biology Vol. 15. No 1. Miljø og Energiministeriet, Danmarks Miljøundersøgelser.

Meltofte, H. 1993. Vadfugletrækket gennem Danmark. Dansk Ornitologisk Forenings Tidsskrift 87: 1-180.

Miljø- og Energiministeriet, Skov- og Naturstyrelsen 1995. EF-fuglebeskyttelsesområder og Ramsarområder.

Papazoglou, Claire m.fl. 2004. Birds in the European Union – a status assessment. Wageningen, The Netherlands. BirdLife International.

Pihl, Stefan m.fl. 2001. Landsdækkende optællinger af vandfugle, vinteren 1999/2000. Faglig rapport fra DMU, nr. 356. Danmarks Miljøundersøgelser, Miljø og Energiministeriet.

Pihl, Stefan m.fl. 2003. Bevaringsstatus for fuglearter omfattet af EF-fuglebeskyttelsesdirektivet. Faglig rapport fra DMU, nr. 462. Miljøministeriet, Danmarks Miljøundersøgelser.

Stoltze, Michael 1998. Hvordan står det til med naturen? TEMA-rapport fra DMU, nr. 22. Miljø- og Energiministeriet, Danmarks Miljøundersøgelser.

Sørensen, Uffe G. (1995): Truede og sjældne danske ynglefugle 1976-91. Dansk Ornitologisk Forenings Tidsskrift 89: 1-48.

Thorup, Ole. 2003. Truede engfugle. Status for bestande og forvaltning i Danmark. Dansk Ornitologisk Forening.

Upubliceret materiale fra Dansk Ornitologisk Forenings punkttaellingsprogram (http://www.dof.dk/05_projekter/punktaelling/forside.html)

Dansk Ornitologisk Forening

Vesterbrogade 138-140
1620 København V

Tlf. 33 31 44 04
dof@dof.dk
www.dof.dk

Udgivet: Marts 2005
Faglige tekster: Michael Grell, Henning
Heldbjerg, Thomas Vikstrøm
Grafer: Henning Heldbjerg og Timme Nyegaard
Redaktion: Tine Stampe

Tilrettelæggelse og produktion:
MONTAGEbureauet ApS
Tryk: Kailow Graphic A/S

Fotografliste:
Preben Berg: s 16
Ulrik Bruun: s 17, s 19
Klaus Dichmann: s 9, s 20
Verner Frandsen: s 21
Morten Jørgensen: s 4, s 13,
Allan Gudio Nielsen: s 7, s 13,
Jan Skriver: s 3, s 6, s 11, s 12, s 18, s 22, s 23,
s 24, bagside
Vibeke Toft: s 5,
Bo Tureby: s 10
Anders Tvevad: forsider
Peter Vadum: s 6,
Tore Vang: s 25
DOF foto: s 5, s 19, s 22, s 24
Scanpix; s 6, s 8

Oplag: 2.000
Pris: 100,- kr.

Produceret under ISO 14001 Miljø samt OHAS
18001 arbejdsmiljøcertificerede forhold

BirdLife
INTERNATIONAL

Denne rapport fremlægger nogle centrale resultater af Dansk Ornitologisk Forenings systematiske undersøgelser af Danmarks fuglebestande de seneste 30 år. Resultaterne kædes sammen med naturpolitiske indsatser i samme periode, og DOF giver her konkrete bud på, hvordan Danmarks fugle og natur kan beskyttes bedre.

▶ Læs mere på www.dof.dk

Dansk Ornitologisk Forening · Vesterbrogade 138-140
1620 København V · tlf. 33 31 44 04 · dof@dof.dk

Dansk Ornitologisk Forening

